

Dkt. Jim Spiegel, Falsafa ya Dini, Kipindi cha 14, Uaminifu wa Mungu na Sayansi

© 2024 Jim Spiegel na Ted Hildebrandt

Huyu ni Dkt. James Spiegel katika mafundisho yake kuhusu Falsafa ya Dini. Huu ni kipindi cha 14, Theism na Sayansi.

Mojawapo ya maswali yenye utata ya wakati wetu inahusiana na uhusiano kati ya sayansi na dini.

Je, sayansi ni tishio kwa dini? Je, imani za kidini zinaweza kupatanishwa na maarifa ya kisayansi? Kama tulivyosema na Wakanamungu Wapya, hii ni moja ya hoja zao kuu: kwamba kwa namna fulani imani ya Mungu au aina yoyote ya mwelekeo wa kidini inapingana na sayansi na kwamba mtu ambaye ni mwenye busara kweli, mfikiri mkali, ataepuka imani ya kidini, aina yoyote ya kujitolea kwa imani kuhusu ulimwengu wa kiroho, na kuamini tu katika ulimwengu wa kimwili na katika ukombozi wa sayansi ili kutupatia maarifa yoyote tuliyo nayo. Kwa hivyo, hebu tuangalie swali hili. Je, sayansi ni tishio kwa dini, haswa Mungu? Je, imani za kidini zinaweza kupatanishwa na maarifa ya kisayansi? Sasa, kuna mitazamo michache yenye matatizo ambayo tunaweza kuiona tangu mwanzo.

Tayari tumezungumzia kuhusu sayansi au uchanya, mtazamo kwamba maarifa yote lazima yatokee kupitia sayansi au kwamba maarifa yote, ikiwa ni maarifa, lazima angalau yathibitishwe au yathibitishwe kisayansi. Ikiwa dai haliwezi kuthibitishwa kisayansi, yaani, kupitia majaribio ya majaribio, basi haliwezi kuthibitishwa hata kidogo. Huo ni sayansi au uchanya.

Tayari tumbainisha kuwa mtazamo huu wenyewe ni tatizo kwa sababu haukidhi mahitaji yake wenyewe. Unajipinga wenyewe. Huwezi kuthibitisha nadharia ya sayansi kisayansi.

Sio kitu ambacho kinaweza kuthibitishwa kwa majaribio, kwa hivyo kinashindwa sharti lake lenyewe. Mtazamo wa pili wenye matatizo ni mawazo ya Mungu wa Mapengo, mtazamo kwamba dini inalenga kuelezea kile ambacho sayansi haiwezi kuelezea. Theolojia hujaza mapengo yanayobaki baada ya maelezo ya kisayansi.

Tatizo kubwa la mbinu hii ni kwamba inadhanika kwamba kitu hakiwezi kuwa na maelezo ya kisayansi na kitheolojia. Kwa hivyo, hebu tuangalie baadhi ya mifumo ya sayansi na theolojia. Tunapaswaje kuelewa uhusiano kati ya sayansi na theolojia? Hapa kuna mifumo mitatu ambayo mtu hupata katika muktadha wa mjadala huu.

Mojawapo ni nadharia ya migogoro , ambayo inasema kwamba sayansi na dini vinapingana kiasili na kwamba mtu lazima achague kuwa wa kisayansi au wa kidini. Huwezi kuwa vyote viwili. Kuna aina ya mgogoro wa asili hapo.

Katika kutetea wazo hili, mara nyingi watu huvutia matukio fulani katika historia ya sayansi ambapo kulikuwa na mgongano kati ya dini na sayansi au kanisa na sayansi, kama ilivyo katika mzozo wa Galileo. Mzozo katika kipindi cha mapema cha kisasa kuhusu kama Dunia ilisonga na kuzunguka jua kinyume na jua na sayari zingine zinazozunguka Dunia. Wajeocentristi dhidi ya wapenda heliocentristi na wale walio kanisani upande wa dini walipendelea mtazamo wa kijiografiacentristi.

Wakati huo huo, wazo la Copernicus lililotetewa na Galileo ndilo lililopinga mtazamo wa kijiografia, na sayansi ilishinda. Galileo na wana- heliocentrist walithibitika kuwa sahihi, na hilo linaonyesha tu kwamba hatuwezi kuamini kanisa au theolojia katika mambo haya. Au katika suala la Darwinism na kuibuka kwa nadharia ya mageuko katika karne ya 19, hilo mara nyingi hutajwa pamoja na somo muhimu la kihistoria kwamba kuna mgogoro wa msingi hapa.

Sio tu kwamba kuna mgogoro, lakini angalau kwa wale walio upande wa shaka wa kidini, unapaswa kukubaliana na sayansi kila wakati kuna mgogoro kama huo. Kisha kuna wale ambao pia ni watu wa imani ambao wangethibitisha nadharia hii ya mgogoro lakini wanasema tunapaswa kukubaliana na dini au theolojia kila wakati dhidi ya sayansi. Lakini je, kuna mgogoro wa asili katika swali hili, na mgogoro huo uko wapi kwa kiwango ambacho theolojia na sayansi wakati mwingine hupingana?

Kwa sababu tu nadharia za kisayansi wakati mwingine hupingana na ahadi za kitheolojia, haimaanishi kwamba ukweli wa ulimwengu unapingana na ukweli wa kibiblia. Katika visa vyote viwili, tunajaribu kutafsiri seti ya data, na tunabuni nadharia za kila aina, wakati mwingine za kisayansi, wakati mwingine za kitheolojia. Na ikiwa nadharia zetu zinapingana wakati mwingine, haimaanishi kwamba kuna mgogoro kati ya ulimwengu, jinsi ulimwengu ulivyo, na kile ambacho maandiko yanafundisha.

Tutazungumzia zaidi kuhusu hilo baada ya dakika moja. Mfano mwingine wa kutazama uhusiano kati ya sayansi na theolojia ni kile kinachoweza kuitwa nadharia ya uhuru, ambayo inasema kwamba sayansi na theolojia zinahusiana na falme mbili tofauti. Sayansi huchunguza mpangilio wa asili, na theolojia inahusika na mambo yasiyo ya kawaida, falme ya kiroho, na falme ya maadili ili yasiweze kugongana kamwe.

Stephen Jay Gould, mtaalamu wa paleontolojia wa muda mrefu huko Harvard, alipendekeza toleo la hili, wazo la magisteria isiyoingiliana , kwamba sayansi ina wasiwasi wake na dini na theolojia zina wasiwasi mwingine na kwa hivyo haziwezi kupingana kamwe. Hata hivyo, tatizo ni kwamba kuna masuala ambayo sayansi na

theolojia huchunguza, na tunaweza kuona hili waziwazi katika maandiko. Biblia inazungumzia masuala fulani kuhusu asili ya ulimwengu, asili ya mwanadamu, asili ya spishi, na wazo la gharika kubwa duniani kote.

Kuna matukio ya kila aina katika historia ambayo maandiko yanarejelea na kuelezea ambayo yanachunguzwa kisayansi ipasavyo. Kwa hivyo, kuna mwingiliano fulani hapo, kwa hivyo wazo la Gould la magisteria isiyoingiliana halielezi hili. Mfano wa tatu, ambao ningeuunga mkono na ambao nadhani wanafalsafa wengi Wakristo wa sayansi wangeuunga mkono, ni mfano shirikishi, ambao unasema kwamba sayansi na theolojia ni mbinu shirikishi za ukweli huo huo.

Mara kwa mara, hutoa madai yanayokinzana, katika hali gani, tunafanya nini? Naam, tunahitaji kuangalia kwa karibu zaidi nadharia zinazohusika pande zote mbili na kuona ni wapi moja inaweza kusahihisha nyingine. Kwa hivyo, hivi ndivyo ningewakilisha wazo hili la mbinu shirikishi ya sayansi na theolojia. Katika kiwango cha mgogoro, katika kiwango cha nadharia, kuna mgogoro fulani.

Nadharia ya kisayansi ni aina ya tafsiri ya sehemu fulani ya ulimwengu wa kimwili, iwe tunazungumzia biolojia, kemia, au fizikia. Na theolojia hutafsiri na kujaribu kupanga maandiko. Katika visa vyote viwili, una madai ya jumla zaidi ya kujaribu kupanga na kupanga data.

Lakini haya yote, tena, yako katika kiwango cha kinadharia. Tunapozungumzia ukweli halisi au ukweli wa ulimwengu wa kimwili na ukweli au ukweli wa Biblia, wazo hapa ni kwamba hakuna mgogoro halisi. Tena, mgogoro hujitokeza katika kiwango cha nadharia tunapojaribu kutafsiri ukweli au ukweli au data ya maandiko kwa upande mmoja na ulimwengu wa kimwili kwa upande mwingine.

Kwa hivyo hilo linazua swali, tunawezaje kujua ni tafsiri gani ya kinadharia inapaswa kusahihisha nyingine katika kesi ya mgogoro fulani? Ikiwa nadharia yangu ya kisayansi na theolojia yangu hazipatani, kuna aina fulani ya mgogoro: je, theolojia inapaswa kusahihisha sayansi, au sayansi inapaswa kusahihisha theolojia? Naam, hapo tunapaswa kuendelea kwa msingi wa kesi kwa kesi, kuzingatia ukweli wote tunaoujua au tunaonekana kuujuu, na kuwa waangalifu kuhusu hitimisho la kinadharia tinalofanya katika kila kisa. Na kuwa wazi kwa marekebisha kwa pande zote mbili. Labda kuna tatizo na theolojia yangu ambalo uchunguzi wa kisayansi unafichua.

Au labda ni kinyume chake. Kuna tatizo katika nadharia yangu ya kisayansi ambalo theolojia yangu inafichua. Kwa hivyo, hoja ni kwamba mojawapo inaweza kusahihisha nyingine.

Na hiyo ndiyo inayoifanya iwe shirikishi. Ni utambuzi kwamba sayansi na theolojia wakati mwingine hushughulikia masuala yaleyale. Wanaleta mbinu tofauti za kimbini kwa masuala yaleyale na kuwa tayari moja kusahihisha nyingine.

Au labda kutuelekeza katika mwelekeo mpya kabisa wa kubuni dhana tofauti kabisa ya kitheolojia au dhana ya kisayansi. Tukizungumzia dhana, hebu tufikirie baadhi ya masomo kutoka kwa Thomas Kuhn, ambaye alikuwa mwanafalsafa mwenye ushawishi mkubwa wa sayansi kuelekea mwisho wa karne ya 20. Mwanzoni mwa miaka ya 60, alichapisha kitabu chake muhimu, Muundo wa Mapinduzi ya Kisayansi, ambapo Kuhn anakosoa mawazo maarufu kuhusu asili ya sayansi.

Na baadhi ya haya yanahusiana na swali kuhusu uhusiano kati ya sayansi na dini. Kwa hivyo hapa kuna masomo mawili muhimu kutoka kwa Kuhn, ambayo yalikuwa na utata mkubwa wakati huo. Moja ni kwamba uchunguzi wa kisayansi hauegemei upande wowote.

Kwamba uchunguzi wote, kama anavyosema, umejaa nadharia. Mitazamo yetu kuhusu ulimwengu imepakwa rangi na nadharia zetu kuhusu ulimwengu. Ulimwengu tunaouona au matukio tunayoyaona duniani, iwe ni ya kibiolojia au kemia au ya fizikia au kitu kingine chochote, ulimwengu tunaouona hutafsiriwa kila wakati na dhana.

Dhana ni aina tu ya mfumo wa kinadharia unaoendelezwa katika uwanja fulani. Kwa hivyo, fikiria nadharia za Ptolemaic tofauti na nadharia za Copernican kuhusu asili ya Dunia: mitazamo ya kijiografia na ya kidunia.

Je, Dunia iko katikati ya ulimwengu, au Dunia ni moja ya sayari nyingi zinazozunguka jua? Mtaalamu wa kijiografia anapotoka na kutazama jua na kuvuka angani, anaonekana kuona ushahidi wa moja kwa moja kwa mtazamo wake. Wanaona ulimwengu kwa mujibu wa dhana yao ya kijiografia. Ilhali mtaalamu wa kijiografia anapona matukio yaleyale, wanasema, tunaona Dunia ikizunguka kwenye mhimili wake kwa njia isiyo ya moja kwa moja.

Hii ndiyo sababu inaonekana kwamba jua linazunguka Dunia. Kwa hivyo, wanaangalia data ile ile, au wanapata uzoefu sawa, lakini wanaona matukio, wanapitia matukio kupitia mfumo wao wa tafsiri au dhana. Mfano mwingine au kielelezo ni kwamba una, tuseme, mbunifu wa uumbaji na mbunifu wa mageuzi makubwa wanaenda kwenye bustani moja ya wanyama, na mbunifu wa uumbaji anasema, wow, angalia wanyama wote tofauti ambao Mungu aliumba.

Hilo ni jambo la kushangaza. Na kisha, tuseme, Darwinist huenda kwenye bustani moja ya wanyama na kuwaona wanyama wote wale wale na kuhitimisha kutokana na hilo, wow, si jambo la kushangaza? Uteuzi wa asili kwa muda mrefu na aina zote za mabadiliko ya nasibu unaweza kusababisha nini?

Kwa hivyo, mbunifu na mdau wa Darwin wanawaangalia wanyama wale wale, lakini , kwa namna fulani, wanaona vitu tofauti kwa sababu wanaangalia kupitia mifumo au dhana tofauti za kinadharia. Kuhn anatumia kielelezo cha sungura-bata, ambacho ni taswira inayoweza kuonekana kama bata au kama sungura, lakini si zote mbili kwa wakati mmoja. Unaweza kubadilisha kati yao.

Na kama ungemwambia mtu, hei, nitakuonyesha picha ya sungura, kabla ya kuiweka kwenye skrini, wangukuwa na uwezekano mkubwa wa kuiona kama sungura kuliko bata. Kama ungemwambia mapema, nitakuonyesha bata, basi wangemwona kama bata kuliko sungura. Kwa hivyo, dhana tunazoleta kwenye picha ya bata-sungura ni mfano mzuri wa kile Kuhn anachozungumzia hapa.

Daima tunapitia ulimwengu kupitia lenzi fulani za kinadharia. Na hii ni kweli kwa wanasayansi, labda hata zaidi kuliko kwa wengine. Ni asili ya mwanadamu kutafsiri kupitia gridi za kinadharia.

Jambo lingine au somo kutoka kwa Kuhn ni kwamba nadharia za kisayansi hazijabainishwa kikamilifu na data. Nadharia nyingi tofauti zinaweza kuelezea matukio yaleyale kwa uthabiti. Nadharia huchaguliwa kwa sababu ya uwezo wao wa kuelezea, mambo kama vile ufaa wao kwa ujumla, umaridadi, uzuri, na kadhalika.

Lakini hazijatolewa kwa ukamilifu. Nadharia za kisayansi hazitokani tu na data. Kwa kweli, daima kuna aina ya hatua ya ubunifu ambayo, katika historia ya sayansi, wakati mwingine huchukua maumbo ya kuchekesha na ya kuigiza sana.

Jamaa aliyekuja na usanidi wa kemikali, mwelekeo wa pande tatu wa benzini ya kemikali, jamaa anayeitwa Kekulé , alikuwa akijaribu kujua jinsi hii inaweza kufanya kazi. Alikuwa akifanya michoro ya kila aina ili kujaribu kujua jinsi ilivyowezezana kuwa na benzini hii ya kemikali yenye idadi fulani ya molekuli za kaboni na hidrojeni. Hii inafanya kazije? Nadhani ni C_6H_6 ambayo ni fomula yake ya kemikali.

Lakini haikuwa ikifanikiwa. Ni mnyororo ulionyooka tu. Kisha, alikuwa akisinzia mbele ya moto siku moja.

Unaingia katika aina ya hali ya ndoto unapopotea hata kabla hujapoteza fahamu kabisa. Aliwaza au kuota nyoka kwenye moto aliyeuma mkia wake, na kutengeneza pete. Alikuwa na benzene akilini mwake na akasema, labda ndivyo ilivyo.

Aliketi na kuchora. Hakika, hiyo ndiyo maelezo. Ni kama benzini ni pete yenye vifungo viwili vinavyobadilika.

Hilo lilikuwa suluhisho la tatizo lake, ambalo lilitokea kwa njia isiyo ya kawaida na isiyo ya kawaida. Radiolojia ilizaliwa kwa njia isiyo ya kawaida na isiyo ya kawaida. Aina zote za uvumbuzi wa kisayansi zimepatikana kwa njia zisizo za busara.

Hilo litazidi, nadhani. Katika hali nyingi, hizo ni nasibu isiyo ya kawaida. Lakini hata katika hali ambapo mwanasayansi anaendelea kimantiki, na kwa utaratibu zaidi anaendelea katika kutengeneza nadharia, si tu punguzo la moja kwa moja kutoka kwa data.

Daima kuna hatua ya ubunifu hapo. Nadharia zinapoendelezwa, huwa zinashindana na nadharia ambazo pia zinaelezea data ile ile. Lakini swali ni, ni ipi inayoelezea data vizuri zaidi? Kwa kweli, una sifa hizi za urembo zinazozingatiwa, kama vile uzuri.

Ni nadharia gani inayoelezea data kwa njia rahisi zaidi? Baadhi ya nadharia, unaweza kusema, ni nzuri zaidi kuliko zingine. Einstein alisisitiza hilo mara nyingi. Ikiwa kuna nadharia kubwa na iliyounganishwa ambayo inaunganisha sayansi zote za majaribio kwa njia yenye ufanisi na kifahari sana, itajulikana kwa uzuri wake.

Itakuwa na aina ya ubora wa urembo. Pia kuna mwelekeo huo wa nadharia za kisayansi. Vipi kuhusu mawazo tunayofanya tunapofanya sayansi? Hili linahitaji kuzingatiwa pia.

Dhana za sayansi. Mojawapo ya dhana ambazo wanasayansi hufanya, kwa sababu kila mtu hufanya, ni kile kinachoitwa uaminifu wa jumla wa utambuzi wa hisia. Huwezi kuthibitisha kisayansi kwamba hisia zako zote zinaaminika bila kudhani mwanzoni uaminifu fulani wa hisia zako.

Unaweza kwenda kwa daktari wa macho au daktari wa masikio, pua, au koo. Unaweza kuchunguzwa masikio yako na kupimwa usikivu wako. Lakini hata unapoenda kwa mtaalamu kama huyo ili kutathmini usikivu wako, tayari unadhania uaminifu wa jumla wa usikivu wako.

Kwa hivyo hiyo ni dhana ya msingi ambayo lazima tuifanye. Ni aina ya makala ya kifalsafa ya imani ambayo hata mwanasayansi mkali zaidi anahitaji kudhani kwamba hisia zinaaminika. Ni aina ya kujitolea kwa imani.

Sheria ya usababishi inasema kwamba kila athari lazima iwe na sababu. Tena, ahadi ya imani. Tunaanza na dhana kwamba athari zina sababu.

Kwamba asili ni sawa na kwamba sheria za asili zitabaki kuwa thabiti. Kwamba wakati ujao utafanana na wakati uliopita.

Sheria za mantiki zinaaminika na kutegemewa; haya yote ni mawazo ambayo lazima tuyafanye tunapofanya sayansi na kila kitu kingine. Kwa hivyo hii ni sababu moja zaidi kwa nini sayansi haiwezi kuthibitisha kila kitu.

Kwa nini sayansi lazima iwe ya uongo? Kwa sababu kuna mawazo fulani ambayo yanapaswa kufanywa hata ili kuanza kufanya sayansi ambayo hutangulia kufanywa kwa sayansi. Kwa hivyo, haya yote yanapaswa kuwa ya unyenyekevu kwa mtazamo wetu kuhusu sayansi.

Hii si kudhoofisha mamlaka, nguvu, au umuhimu wa sayansi, ambayo ina mafanikio ya ajabu, hasa katika suala la dawa, usafiri, na mawasiliano. Ni jambo la kushangaza kwamba unaweza kupanda ndege ya kibiashara na kuruka kutoka New York hadi California kwa saa chache tu. Kwamba tunaweza kufanya upasuaji kwa ufanisi iwezekanavyo, hata upasuaji wa ubongo, na kuponya magonjwa ya kila aina.

Lakini licha ya hayo yote, sayansi ina mipaka yake. Na ni mbinu, yenye nguvu na ufanisi kama ilivyo, ambayo pia inategemea ahadi fulani za imani, kama vile dhana hizi za sayansi, hata kama ni makala za kifalsafa za imani badala ya imani za kitheolojia.

Hebu tugeukie sasa masuala yanayohusiana na mbinu za kisayansi. Katika kufanya utafiti wa kisayansi, je, tunaweza kuzingatia mambo ya kitheolojia? Je, hiyo inafaa? Na jinsi mtu anavyojibu swali hili kutaamua mtazamo wake kuhusu masuala kadhaa, ikiwa ni pamoja na mjadala wa asili. Kwa hivyo, kuna aina mbili za uasili ambazo tunapaswa kuzitofautisha hapa.

Moja inaitwa uasili wa kimetafizikia, ambao ni mtazamo kwamba ulimwengu wa kimwili pekee ndio upo. Kwamba hakuna viumbe visivyo vya kawaida, hakuna Mungu, hakuna malaika, hakuna roho za wanadamu zisizo na mwili. Aina nyingine ya uasili ni ya kimbinu tu.

Uasili wa mbinu ni mtazamo kwamba masimulizi ya kisayansi kuhusu ulimwengu lazima yarejeele kabisa matukio ya asili bila kurejelea mawakala wa ajabu. Kuna idadi ya wanaasili wa mbinu wa kisasa ambao ni imara katika imani yao na kujitolea kwao kwa Mungu au hata Kikristo lakini wanasisitiza aina ya uasili wa mbinu kwa njia hii kwamba tunapaswa kupunguza maelezo yetu ya matukio katika ulimwengu wa kimwili hadi kwenye ulimwengu wa sababu za kimwili.

Na kwamba kuwavutia mawakala wa ajabu kuelezea matukio kama vile upekee au ufahamu wa mwanadamu ni kukata tamaa; ni kuachana na ahadi ya kisayansi ya kuivutia roho ya mwanadamu au kuivutia kiumbe maalum cha kimungu. Kwa hivyo hiyo ndiyo mbinu ya mtaalamu wa asili wa mbinu. Ni rahisi kuchanganya aina hizi mbili za uasili.

Wataalamu wengi wa mbinu za asili wanashutumiwa kwa kuwa wapenzi wa mbinu za asili au wasio na nia ya kimaumbile. Lakini tena, mtu anaweza kuwa Mkristo mcha Mungu na bado akawa mtaalamu wa mbinu za asili anayeamini katika Mungu, malaika, na roho za wanadamu na bado anasisitiza kwamba uchunguzi wetu wote wa kisayansi unapaswa kuongozwa na kanuni hii. Kwa hivyo mbinu za asili hazimaanishi uasili wa metafizikia.

Kwa hivyo tena, Mkristo au mtheisti mwingine yeyote anaweza kuthibitisha kwa uthabiti uasilia wa kimbinu. Lakini je, uasilia wa kimbinu ndio mtazamo bora kwa Mkristo au mtheisti mwingine kuchukua? Hapa kuna hoja za uasilia wa kimbinu. Moja inavutia asili ya sayansi.

Inasema kwamba lengo la sayansi ni kuelezea matukio ya asili kwa upande wa matukio mengine ya asili. Kwa hivyo, kuwavutia viumbe visivyo vya kawaida ni kudanganya. Nilifanya mazungumzo na mwanafunzi wa zamani ambaye aliendelea kufanya PhD yake katika falsafa ya sayansi katika chuo kikuu kikubwa cha utafiti.

Na yeye ni mtaalamu wa mbinu za asili mwenye nguvu. Kwa hivyo, tulikuwa tunazungumzia hili. Alipokuwa akiniezeza mtazamo wake, alisema, Ninaiona hivi: kwamba mtu anayetumia sababu zisizo za kawaida kuelezea, tuseme, upendeleo au hata ufahamu wa mwanadamu ni kama mtu anayecheza mpira wa miguu na kukimbia nje ya mipaka, tuseme kwenye mstari wa yadi 15, kisha chini karibu na vipoza maji na wenzake wako pembeni na kisha nyuma kwenye mipaka upande mwingine wa uwanja.

Mstari wa yadi 10 unaingia katika eneo la mwisho na kusema, nimefunga bao. Ni udanganyifu. Unapita mipaka.

Asili ya sayansi ni kwamba tunapaswa kutafuta sababu za asili kila wakati, sio sababu za ajabu za matukio. Jibu langu kwake aliponipa mfano huo lilikuwa kwamba, je, hilo halionyeshi swali? Anaiita ni udanganyifu, lakini nani anasema? Kwa mamlaka ya nani tunaweza kuwa na uhakika kwamba si sawa kukisia kutokea kwa aina fulani ya uingiliaji kati wa ajabu, aina fulani ya sababu isiyo ya kawaida? Nani anasema si kisayansi kuhitimisha kwamba fahamu ya mwanadamu inaelezewa na roho au roho ambayo wanadamu wanayo? Na hakuweza kunipa jibu zuri kwa swali hilo zaidi ya kusema, hivi ndivyo sayansi inavyofanywa siku hizi, angalau kwa kiasi kikubwa. Hata hivyo, katika kisasa, haswa katika kipindi cha mapema cha kisasa, haikuonekana hivyo.

Mababa wa sayansi ya kisasa karibu wote walikuwa waumini wa Mungu, wengi wao wakiwa Wakristo, na waliona aina hii ya ujumuishaji wa theolojia yao na sayansi waliyokuwa wakifanya kama ya asili na inayofaa kabisa. Kwa hivyo labda ndiyo mbinu kuu sasa, hakika katika chama cha kisayansi katika ustaarabu wa Magharibi, dhana hii kali sana inayopendelea uasili wa mbinu. Lakini kwa sababu tu hapo ndipo tulipo

katika historia ya sayansi sasa, je, inafuata kutoka hapo kwamba hiyo ni kanuni kabisa ya kufanya sayansi? Hoja nyingine ya uasili wa mbinu inavutia dhana ya uadilifu wa utendaji.

Howard Van Til na wengine wametumia dhana hii kwa kusema kwamba Mungu aliumba ulimwengu wa kimwili ujitosheleze na uweze kufanya kazi peke yake kupitia kile tunachokiita sheria za asili. Kwa hivyo, hatuhitaji kuwaomba mawakala wowote wa ajabu kuelezea matukio yoyote tunayokutana nayo. Mambo machache kuhusu hili: hii inavutia uadilifu wa utendaji kazi.

Ni jambo la kushangaza kidogo kwamba ili kuhalalisha mbinu hii ya kimbinu ya asili, Van Til na wengine hutegemea waziwazi mambo fulani ya kitheolojia. Pia inaelewa vibaya sheria za asili kana kwamba sheria za asili ni vitu ambavyo vinaweza kuelezea chochote. Sheria za asili ni maelezo ya matukio ya kawaida au ya kawaida, ambayo nayo yanahitaji maelezo yake mwenyewe.

Kwa nini kuna sheria ya mraba kinyume? Kwa nini kuna nguvu za nyuklia zenye nguvu na dhaifu? Kwa nini kuna sheria hizi za thermodynamics? Hilo linahitaji maelezo. Kwa hivyo, sheria za asili hazitoi maelezo yoyote ya kisababishi. Zinahitaji kuelezewa zenyewe.

Kwa hivyo hizo ni baadhi ya hoja za uasilia wa mbinu na baadhi ya matatizo katika kila moja. Njia mbadala ya uasilia wa mbinu ni kitu kinachoitwa sayansi ya imani. Na hiyo ni mbinu mbadala inayotetewa na watu kama Alvin Plantinga na wengine wanaohusika katika harakati za ubunifu zenye akili.

Sayansi ya Mungu huzingatia mambo ya kitheolojia wakati wa kufanya sayansi. Na ni sawa kwa mtazamo huu kufanya utafiti wa kisayansi kwa kuzingatia kitu kingine chochote ambacho mtu anakijua, ikiwa ni pamoja na ukweli wa kitheolojia. Nadhani ni muhimu kuzingatia kwamba taaluma zingine ziko wazi kwa mchango kutoka kwa sayansi na taaluma zingine.

Hilo ni jambo la busara. Katika chuo kikuu, tunathamini na kuthamini mbinu za taaluma mbalimbali. Kwa nini sayansi inapaswa kuwa tofauti na hili? Kama mwanafalsafa, nataka kupata maoni kutoka kwa historia na sayansi, sayansi ya kijamii, ukosoaji wa fasihi, na kadhalika.

Wanahistoria wanataka kupata maoni kutoka kwa sayansi, falsafa, na kadhalika. Wanatheolojia wanataka kupata maoni kutoka kwa nyanja hizi zingine zote. Kwa nini wanasayansi hawapaswi kuwa wazi kwa maoni kutoka kwa nyanja hizi zingine zote, ikiwa ni pamoja na theolojia? Nadharia ya ubunifu wa akili, tena, itakuwa mfano wa sayansi ya imani ya Mungu.

Nadharia ya ubunifu wa akili hufanya kazi na masuala yote katika asili isiyo na uhai, ikizungumzia urekebishaji wa ulimwengu, pamoja na ulimwengu wa uhai na mifumo ya kibiolojia. Kwa mtazamo huu, ushahidi wa ubunifu unaweza kutuongoza ipasavyo kuhitimisha chanzo kisicho cha kawaida, iwe tunazungumzia, tena, kuhusu asili ya spishi au fahamu ya mwanadamu au asili ya ulimwengu. Katika muktadha wa biolojia na mifumo hai, kuna dhana hii ya ugumu usioweza kupunguzwa ambayo imekuwa mada ya utata mwingi lakini mtaalamu huyo wa nadharia ya ubunifu wa akili mara nyingi ataelekeza kama ushahidi wa chanzo au maelezo yasiyo ya kawaida.

Kwa muundo au kazi ambayo ni ya kiasi kwamba hakuna mifumo rahisi ya utangulizi ambayo ingeweza kuisababisha. Katika ulimwengu wa kibiolojia, una miduara hii tata isiyoweza kupunguzwa ya kuhitaji, kwa mfano, DNA ili kutoa RNA ya mjumbe, ambayo ni muhimu kwa ajili ya uzalishaji wa DNA. Mzunguko huu tata sana au mzunguko wa kazi ya kibiolojia ulianzaje hapo mwanzo? Huo ni utata usioweza kupunguzwa.

Kwa kumalizia, nataka kusema mambo machache kuhusu mawazo ya Alvin Plantinga kuhusu sayansi na dini. Kitabu chake kizuri cha takriban miaka 10 iliyopita kinachoitwa *Where the Conflict Really Lies*. Hiki kinaweza kuwa kitabu bora zaidi ambacho nimewahi kusoma kuhusu sayansi na dini.

Nadharia yake katika kitabu hiki ni kwamba kuna mgogoro wa juu juu, lakini makubaliano ya kina kati ya sayansi na dini ya atheisti, lakini makubaliano ya juu juu na mgogoro wa kina kati ya sayansi na uasili. Kwa hivyo, chanzo cha mgogoro kati ya sayansi na uasili ni nini? Kwa kawaida, tunaunganisha hizo mbili. Tunafikiri kwamba, ikiwa mtu ni mwanasayansi mkali, kwa sababu hiyo, anaweza kujaribiwa na uasili kwa sababu mambo hayo mawili huwa yanaendana vizuri.

Plantinga anasema kwamba, hapana, kwa kweli, kuna mgogoro mkubwa hapo. Haviendani vizuri. Kwanza, hii labda ndiyo hoja yake kuu: uasili una ugumu wa kueleza dhana hii ya msingi ya sayansi kwamba uwezo wetu wa utambuzi unaaminika kwa uchunguzi, kwamba mawazo yanaonyesha uhalisia, na kwamba uwezo wetu wa utambuzi huwa na tabia ya kutoa imani za kweli zaidi kuliko imani za uongo.

Kwa kweli, zimepangwa kwa njia hiyo. Zinalenga kuzalisha imani za kweli. Ni dhana ambayo sisi sote tunaifanya, si wanasayansi pekee.

Lakini Plantinga amebainisha kuwa hili ni tatizo kwa mtaalamu wa asili kwa sababu kama wewe ni mtaalamu wa asili, lazima uwe mfuasi wa Darwin. Ni mchezo pekee mjini unaoelezea sifa na sifa zote tofauti za viumbe hai vyote, ikiwa ni pamoja na wanadamu. Kwa hivyo, ikiwa uwezo wangu wa utambuzi na kila kitu kingine kunihusu ni matokeo ya uteuzi wa asili, unaosimamia mabadiliko ya nasibu kwa muda mrefu, basi ingawa hilo limezalisha aina ya kubadilika katika spishi yangu kwa mazingira, ni faida sana kwangu kuwa na uwezo wa utambuzi nilionao.

Haihakikishi kwamba utambuzi wangu unalenga ukweli. Ni wapi katika hadithi hii yote ya Darwin unaweza kupata ujasiri wa aina yoyote ambao uwezo wetu wa utambuzi umeelekezwa, unaolenga kuzalisha imani za kweli? Unachopata zaidi ni kwamba utambuzi wetu unafaa kwa ajili ya kuishi. Hata hivyo, kuna imani nyingi za uongo ambazo zinaweza kuwa na thamani kubwa ya kuishi.

Mfano mmoja ni, tuseme, kwa sababu yoyote ile, ninapojenga imani hii ya uongo kwamba nisipolipa rehani yangu ya nyumba yangu nitakapofikisha umri wa miaka 50, nitakamatwa na kutupwa gerehani. Hiyo ni imani ya kipuuzi. Lakini tuseme ninaunda imani hiyo nitakapokuwa, tuseme, katika miaka yangu ya mwisho ya 30.

Ninakuphakikishia kwamba nitakapofikisha umri wa miaka 50, nitakuwa nimemaliza kulipa nyumba yangu. Sitakuwa na deni la rehani tena. Hilo litaninufaisha.

Hilo lingemfaidi mtu yeyote. Imani potofu inaweza kuwa na thamani kubwa ya kuishi. Inaweza kubadilika sana.

Tunaweza kufikiria mifano mingine yote. Kwa sababu tu nina uwezo huu wa utambuzi ambao una manufaa sana kutoka kwa mtazamo wa vitendo haimaanishi kwamba unalenga ukweli. Lakini hii ni dhana muhimu sana kwa sayansi kwamba imani zetu ambazo uwezo wetu wa utambuzi huwa unazalisha zinalenga kuzalisha imani za kweli.

Uaminifu wa Mungu unaweza kueleza hili. Uasili hautupi uhakika wa aina hii, lakini uaminifu wa Mungu unatupatia kwa sababu mtheisti anaamini kwamba Mungu aliwaumba wanadamu kwa mfano wake mwenyewe, na kwamba Mungu angependa kutupa uwezo wa utambuzi unaopata ukweli, unaolenga kuzalisha imani za kweli.

Kwa hivyo hiyo ingekuwa chanzo kikuu cha makubaliano kati ya sayansi na theism, kwamba imani hii kwamba, au ukweli kwamba dini ya theism inachangia imani yetu kwamba utambuzi wa binadamu unalenga ukweli. Pia, umoja wa asili. Hii ni dhana ambayo wanasayansi hufanya wakati wote, lakini kwamba uasili hauwezi kuwa na maana ya aina yoyote ya kujiamini kwamba sheria za asili zitabaki kuwa sawa baada ya muda.

Lakini mcha Mungu ana maelezo rahisi kwa hilo. Mungu ameupanga ulimwengu kwa njia ambayo sheria hizi za asili zitabaki kuwa thabiti na za kuaminika baada ya muda, zikitegemewa kwa ajili ya sayansi ili tuweze kufanya utabiri kuhusu matukio yajayo, ambayo ni muhimu kwa utendaji wa sayansi. Na hatimaye, ufanisi wa hisabati katika kuelewa ulimwengu wa kimwili, ambao ni fumbo kamili kwa mtaalamu wa asili, jinsi ilivyo kwamba hesabu hizi zote ngumu sana zinazofanywa na wanafizikia hujipanga kwenye ulimwengu vizuri sana, kiasi kwamba unapofanya hesabu, unaweza kuwa na uhakika kwamba unapofanya jaribio, litatokea kama ulivyotabiri.

Albert Einstein alikuwa ametabiri kwamba mwanga kutoka nyota za mbali ungeathiriwa na mvuto wa jua unapopita karibu na jua kama sehemu ya nadharia yake ya uhusiano. Na hili lilipojaribiwa kupitia kupatwa kwa jua mnamo Agosti 1919, chini mahali fulani Amerika Kusini, Einstein hakujisumbua hata kufanya safari huko chini. Na nadharia yake ilipothibitishwa, mmoja wa wasaidizi wake alikuja kwenye maabara yake na kusema, Dkt. Einstein, nadharia yako imethibitishwa, nadharia yako imethibitishwa.

Kama ulivyotabiri, iliripotiwa kwamba Einstein hakuinua macho hata kidogo. Aliendelea kuandika tu baadhi ya maelezo aliyokuwa akiandika katika maabara yake. Na jibu lake pekee lilikuwa, oh, nilijua hivyo ndivyo ilivyokuwa.

Hisabati ilitibitisha hilo. Kwa hivyo, alikuwa na uhakika kutokana na hesabu kwamba dai hili lenye utata kuhusu ulimwengu wa kimwili lilikuwa la kweli. Na huo ni mfano mmoja tu.

Kila siku, kote ulimwenguni, wanasayansi wanafanya utabiri kulingana na hesabu za hisabati, na tunachukulia tu kama kawaida. Hata katika ujenzi wa rafu za vitabu au kufanya aina fulani ya ukarabati nyumbani kwangu, kila ninapofanya kazi ya useremala au chochote kile, nakumbushwa ukweli huu. Ninafanya hesabu za hisabati, na hakika, nikizifanya kwa uangalifu, kitu ninachotengeneza, buffet ninachojenga, au rafu za vitabu ninazotengeneza hutoka kama nilivyotarajia kwa sababu mawazo yanaonyesha uhalisia katika nyanja ya hisabati.

Unaelezeaje hilo? Naam, mcha Mungu ana maelezo, na hayo ni kwamba Mungu ameuweka ulimwengu hivi, na ameweka akili ya mwanadamu na utambuzi wa mwanadamu kwa ulimwengu kwa njia ambayo tunaweza kuwa na uhakika kwamba mawazo yanaonyesha uhalisia. Sasa, tunahitaji kuwa waangalifu sana, wenye bidii, na waangalifu katika jinsi tunavyofanya hesabu zetu na mawazo yetu mengine, lakini hivi ndivyo ulimwengu unavyofanya kazi. Ni kwa sababu Mungu aliuweka hivi.

Mwanasayansi wa asili hana maelezo hapa au kuhusu mambo mengine yoyote. Kwa hivyo, nadhani haya ni baadhi ya mambo mazuri ambayo Plantinga anatoa kuhusu makubaliano ya kina kati ya sayansi na dini, hasa uungu, pamoja na mgogoro mkubwa kati ya uungu na sayansi. Kwa hivyo, hiyo inamaliza mjadala wetu kuhusu sayansi na dini.

Huyu ni Dkt. James Spiegel katika mafundisho yake kuhusu Falsafa ya Dini. Huu ni kipindi cha 14, Theism na Sayansi.